

Gender a věda, aneb má znalost pohlaví?

Editorial

Vážené čtenářky, vážení čtenáři a příznivci Sociowebu,

v zářijovém vydání Sociowebu se tým Národní kontaktní centrum – ženy a věda bude věnovat tématu gender a věda. O vědě, výzkumu a vědecké znalosti jsme často zvyklí přemýšlet jako o oblasti hodnotově neutrální, objektivní a racionální. Emoce, osobní pohnutky, předsudky a stereotypy zde nemají místo, říká obecná představa o vědě. Jde pouze o kvalitu, jiné faktory nehrají roli. Od 70. let 20. století se ale rozvíjí velice zajímavý, téměř detektivní proud výzkumu, který se zaměřuje na to, jak jsou vědecká znalost a vědecké instituce různě ovlivňovány, včetně hlediska genderu.

Genderové aspekty v historii vědy hrají roli klíčovou, do značné míry i proto, že ženy a femininita byly definovány v opozici k racionální vědě. Přístup k vytváření vědecké znalosti byl ženám zapovězen prakticky až do 20. století, kdy začaly získávat přístup na vysoké školy a s tím i k dalším akademickým postům. První českou profesorkou byla historička Milada Paulová jmenována až v roce 1945 se zpětnou platností k roku 1939! Z formování moderní západní vědy tak byly ženy vyloučeny a často k tomu sloužily právě i tzv. vědecké teorie. Teorie o nižší inteligenci žen, negativním vlivu intelektuální činnosti na reprodukci žen a další sice příliš empirického podkladu neměly, ovlivňovaly ale obecně přijímané představy o tom, jaké role by ženy a muži měli ve společnosti zastávat. Dnes bychom zastánců názoru, že ženy do vědy nepatří, jistě mnoho nenašli, genderové stereotypy v ní ale, jak ukazují bezpočetné výzkumy, fungují stále.

V tomto vydání Sociowebu se věnujeme různým aspektům tématu gender a věda. Hana Tenglerová nabízí přehled statistických údajů o zastoupení žen v České republice ve veřejném výzkumném a vysokoškolském sektoru, platových rozdílech mezi muži a ženami ve vědě a rozdílech v zastoupení žen a mužů na vedoucích pozicích. Marta Vohlídalová se zaměřuje na jeden z nejpálčivějších problémů při vstupu do výzkumné profese, totiž na kombinaci soukromého a pracovního života. V centru její pozornosti stojí sladování raného rodičovství s pracovním životem vědkyň žijících v dvoukariérovém akademickém partnerství.

Ve svém druhém příspěvku se Hana Tenglerová zaměřuje na roli genderu v tvorbě znalosti a zkoumá, jak se gender promítá do toho, co víme a jak vědecké poznatky interpretujeme. Výzkum na tomto poli od svého počátku v 70. letech zajímavým způsobem analyzuje to, jak znalost a procesy vědecké práce, jež mají být údajně neutrální, v sobě často obsahují genderové stereotypy a předsudky, které pak ovlivňují vědecké poznatky.

Kateřina Cidlinská se věnuje tomu, jak se gender vepisuje do výzkumných institucí. Své analýzy z pole sociologie institucí zaměřuje na to, jak jsou instituce organizovány, jak jsou distribuovány zdroje, role a odpovědnosti a jaký dopad to má na kariérové šance vědkyň.

Marcela Linková se na závěr věnuje historickému pohledu na organizování žen v profesích, včetně vědy, za první republiky a ukazuje, že problémy, se kterými se potýkaly ženy při vstupu do profesí a vědy na počátku 21. století, nejsou příliš odlišné od těch, se kterými se potýkají ženy v profesích a ve vědě dnes.

Podnětné a inspirativní čtení vám přeje

Marcela Linková

marcela.linkova@soc.cas.cz

« Témata »

»

Genderová rovnost v české vědě z pohledu statistických indikátorů a vědní politiky

Klíčová slova: gender, práce, nerovnosti

Situaci ve vědě lze z hlediska genderové rovnosti mapovat z různých pohledů. Můžeme se zaměřit na to, nakolik výzkum zohledňuje genderovou perspektivu nebo se věnuje mezerám ve znalostech vzniklých v minulosti, sledovat se dá také, jaké zdroje mají vědkyně a vědci při své práci k dispozici a zda mají stejnou

možnost je využívat, legitimní je se soustředit na to, jaké bariéry stojí v cestě začínajícím vědkyním a vědcům i jejich seniorským kolegům na cestě k vyšším kariérním stupňům. Zde se budeme koncentrovat na statistický přehled, prostředkující informace o kvantitativním zastoupení vědkyň a vědců v různých oblastech vědecké profese a také na opatření, která instituce výzkumu, vývoje a inovací zavádějí s cílem zlepšit podmínky vědkyň nebo obecně genderovou rovnost.

ČR má vyvážený podíl žen a mužů, kteří by mohli pracovat v oblasti výzkumu. Indikátor lidské zdroje pro výzkum a vývoj ukazuje, že zastoupení žen mezi osobami s odpovídající kvalifikací anebo těmi, kdo ve vědě přímo pracují, se pohybuje v blízkosti 50 %. Přesto jich v oblasti výzkumu a vývoje nakonec pracuje jen 31 % a na pozici vědeckých pracovnic jen 26 %. Přinejmenším od roku 2001 přitom podíl vědkyň zůstává na stejné úrovni a navzdory zvyšujícímu se zastoupení žen mezi absolventkami vysokoškolského i doktorského studia nijak neroste.

Velmi výrazné rozdíly v zastoupení vědkyň jsou mezi vědními obory. Zatímco v humanitních, sociálních, zemědělských a lékařských vědách podíl vědkyň přesahuje hranici 40 % [1] a v případě lékařských věd v roce 2009 dosáhl dokonce bezmála 50% podílu, naopak v přírodních vědách pracuje pouze 27,9 % a v technických 13,8 % vědkyň. V posledních dvou jmenovaných vědních oblastech přitom celkem pracují více než dvě třetiny všech vědců a vědkyň v ČR a z hlediska podílu vědkyň zde dlouhodobě nelze konstatovat žádný pozitivní posun. Podobná je situace z hlediska oblasti provádění výzkumu: nejnižší zastoupení výzkumníc najdeme ve statisticky nejvýznamnějším podnikatelském sektoru (15 %), ve vysokoškolském a státním tvoří ženy více než třetinu vědců.

Vlivem takto nerovnoměrného zastoupení přicházejí vědkyně o značné finanční prostředky, které na výzkum do těchto oborů a oblastí přicházejí. 60 % všech výdajů na výzkum a vývoj bylo v roce 2009 alokováno do podnikatelského sektoru a 56,5 % do technických věd (ČSÚ 2010), tedy do oblastí, kde je zastoupení výzkumníc vůbec nejnižší. Indikátor hrnce mezi, veličina, kterou Evropská komise měří rozdíl ve finančních prostředcích, jež vědkyně reálně získávají a které by získaly v případě jejich rovnoměrného zastoupení v jednotlivých oborech a disciplínách, udává pro rok 2009 hodnoty -12,6 % z hlediska sektorů a -10,8 % z hlediska vědních oblastí v neprospěch výzkumníc. Tato hodnota však zohledňuje jen obecnou alokaci finančních prostředků do jednotlivých oblastí. Dalším ukazatelem, který ukazuje na finanční znevýhodnění vědkyň, je průměrný plat v zaměstnanecké třídě „vědeckí a odborní duševní pracovníci“. Ten v roce 2009 dosáhl jen 70 % platu mužů-vědců, což je ještě méně, než kolik si zaměstnané ženy celkově v ČR vydělají oproti mužům. Od roku 2002 se navíc tento

mzdový rozdíl zvýšil o více než osm procentních bodů v neprospěch vědkyň.

Výši platu nepochybně ovlivňuje mimo jiné také dosažená kvalifikace, akademická hodnota a to, zda se osoba nachází ve vedoucích či rozhodovacích orgánech výzkumné instituce. Podíl profesorek a docentek v ČR mírně roste. V roce 2009 působilo mezi profesory na veřejných vysokých školách 12,9 % a mezi docenty 23,5 % žen. Zastoupení žen mezi osobami ve vedení výzkumných institucí je stále nízké. V rozhodovacích orgánech veřejných vysokých škol jich v roce 2009 bylo 21,1 %, mezi rektory 4,2 %. V orgánech veřejných výzkumných institucí ve stejném roce působilo 16,7 % žen, ředitelka bylo 16,2 %. Celkové zastoupení žen ve vedoucích orgánech AV ČR dosáhlo v roce 2011 15,5 % a v Radě pro výzkum, vývoj a inovace 9,3 %. Ani jedna žena není ve vedení Grantové ani Technologické agentury ČR. V orgánech, které posuzují žádosti o granty, je zastoupení žen 14 % v GA ČR a 16,9 % v TA ČR.

Ve srovnání s údaji z předchozích let lze konstatovat mírné stabilní zlepšování jen v oblasti zastoupení žen v lékařských vědách a mezi profesory ve veřejném vysokoškolském sektoru. Naopak většina ostatních oblastí a indikátorů vykazuje buď stagnaci nebo dokonce zhoršení situace. Ve srovnání se státy EU patříme co do zastoupení vědkyň k podprůměru. Velmi podprůměrná je také snaha institucí – státu především – zabývat se tématem genderové rovnosti v rámci vědních politik. Co je v západní Evropě samozřejmostí a řeší se také komplexně na úrovni EU, to se dosud do českého kontextu téměř nijak nepromítlo. Instituce jsou – až na výjimky – v této oblasti nečinné a nechávají věcem přirozený vývoj, jenž jak ukazují statistiky není nijak pozitivní. Problematice se nevěnuje Rada pro výzkum, vývoj a inovace, žádná z grantových agentur, ani ministerstva obrany, vnitra, zdravotnictví, průmyslu a obchodu, kultury a zemědělství. Ve státní správě je jedinou výjimkou Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, jenž se snaží uplatňovat ve svých dokumentech strategii genderového mainstreamingu a nechalo vypracovat expertní studii o problematice genderové rovnosti v agendě, kterou má v kompetenci. Každoročně také uděluje ocenění pro českou vědkyni – Cenu Milady Paulové za celoživotní přínos vědě. Výzkumné a vysokoškolské instituce se zabývají především zajištěním služeb péče o děti svých zaměstnankyň a zaměstnanců, popř. studujících, jiná opatření však dosud instituce nezvažují.

Zatímco v EU se detailně zabývají strukturální změnou vědy tak, aby byla otevřená a přístupná i osobám s nelineární vědeckou dráhou, umožňovala mobilitu osob s rodinou a péči o závislé členy či podporovala dvoukariérní páry, v ČR dosud chybí politická vůle pracovat na zlepšení kvality výzkumu i vědy jako instituce, a to navzdory deklaracím o snaze výzkum zkvalitnit, potřebě získat nové pracovní síly pro tuto oblast (a především v přírodních a technických vědách), přiblížit výzkum potřebám

společnosti a učinit ji mezinárodně konkurenceschopnou.

Literatura:

Tenglerová, Hana 2011. Postavení žen v české vědě a aktivity na jejich podporu. Monitorovací zpráva za rok 2010. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. V tisku.

[1] Lékařské vědy 49,8 %, zemědělské vědy 42,5 %, sociální vědy 41,5 % a humanitních vědy 41,9 %.

Hana Tenglerová

hana.tenglerova@soc.cas.cz

Článek vzniknul za podpory projektu Národní kontaktní centrum – ženy a věda (č. OK08007), financovaného MŠMT ČR v rámci programu EUPRO.

»

„Není možné přerušit práci a říct, že tady 4 roky nebudu“: o strategiích kombinace práce a rodičovství ve vědecké profesi

Klíčová slova: rodičovství, práce, gender, sociální politika

Současný akademický pracovní trh se stává vysoce konkurenčním prostředím, které předpokládá flexibilního, soutěživého a ambiciózního jedince budujícího svoji pracovní kariéru lineárně bez delších pauz a přerušení. Jakým způsobem řeší v tomto prostředí vědkyně kombinaci práce a rodičovství? To je otázka, na niž se zaměřím ve svém článku. V analýze vycházím z 16 hloubkových rozhovorů vedených s oběma partnery najednou v rámci projektu „Akademické páry“, který realizovalo NKC-ŽV mezi lety 2009–2010. Páry pocházely z různých generací, vědních oborů a v době rozhovoru se nacházely v různých stádiích vědecké kariéry.

Téměř univerzální strategií, kterou volí vědkyně v případě kombinace práce a rodičovství, je rychlejší návrat zpět do zaměstnání než za „standardní“ tři roky. Podle doby, kterou strávily na mateřské či rodičovské, lze rozlišit tři skupiny vědkyň, mezi nimiž jsou patrné výrazné generační rozdíly. Nutno však dodat, že všechny vědkyně bez rozdílu usilovaly o udržení kontaktu s prací i během období rané péče o děti, byť ne všem se to dařilo.

Významná skupina vědkyň se do práce vracela po přibližně půlroční mateřské dovolené. S jedinou výjimkou šlo o mladé vědkyně. Po krátké mateřské přitom obvykle následoval návrat zpět do práce na plný úvazek.

Druhou skupinu tvořily ženy, které se do práce vrátily v období kolem 1 roku věku dítěte. V této skupině se nachází většina vědkyň starší generace, i když tuto strategii volí také dnešní mladé vědkyně.

Třetí skupinu tvořily ženy, které se vracely do práce po 2 a více letech. Šlo téměř výhradně o mladé vědkyně, které problém kombinace práce a rodičovství řešily teprve nedávno. U starších vědkyň, které měly děti v 70. a 80. letech, byla tato strategie výjimečná. Pokud některé z nich zůstaly s dětmi doma kolem 2 let, bylo to zpravidla s druhým dítětem v pořadí, tedy v době, kdy už dosáhly určité pracovní pozice.

Zatímco vědkyně starší generace se po mateřské vracely zpět do práce na plný úvazek, řada mladších vědkyň nastupuje zpět nejprve na částečný úvazek. Částečné úvazky jsou ve výpovědích vědkyň a vědců nicméně vnímány ambivalentně. Na jednu stranu jsou chápány jako jedinečná možnost, která ženám umožňuje udržet kontakt se zaměstnáním, děním ve vědě, ale i „normálním“ světem, jak uvádí mladá vědkyně: „*Já jsem moc ráda za ten malý úvazek, co teď na univerzitě mám, že se aspoň dostanu mezi lidi.*“ Na druhé straně se však můžeme setkat i s názorem, že věda se na částečný úvazek dělat nedá: „*Na padesát procent úvazku se nestvoří rozumné publikace a nestačí to ani na to, aby člověk vedl skupinu.*“ (mladá vědkyně).

Generační posun ve strategiích kombinace pracovního a soukromého života nepochybně souvisí s institucionálními podmínkami rodičovství, konkrétně pak s nastavením rodinné politiky a dostupností zařízení péče o děti. V 70. letech, kdy měla děti většina starších vědkyň v našem vzorku, byla délka placené mateřské dovolené na první dítě 1 rok (Hašková, Maříková, Uhde 2009: 129). Nesrovnatelná byla tehdy také nabídka zařízení péče o děti předškolního věku. Přestože kvalita péče v jeslích byla diskutabilní a v období baby-boomu 70. let bylo míst v jeslích nedostatek, jejich dostupnost byla nesrovnatelně vyšší než dnes. V současnosti je v ČR pouze 49 veřejných jeslí a počet mateřských škol od roku 1990 poklesl o třetinu, porodnost přitom v posledních letech roste (Kuchařová et al. 2009).

Jak se ukázalo, zařízení péče o děti, jako jsou jesle a školky, představují velice rozšířený nástroj kombinace práce a rodičovství. Starší generace vědkyň přitom běžně využívala jesle, byť ne všechny byly s jejich službami spokojeny. Často zmiňovaly např. zvýšenou nemocnost dětí nebo omezenou otevírací dobu. Mladší generace vědkyň využívá především školky, přičemž negativně vnímají skutečnost, že současný systém neumožňuje dostupnou péči o děti mladší 3 let.

Významným pilířem péče o děti se proto stávají prarodiče, zejména babičky. Přítomnost prarodičů ochotných pomoci je zejména pro současné mladé vědkyně nutným předpokladem jejich časného návratu do práce. Veřejné jesle jsou nedostupné a soukromé hlídání je příliš nákladné. Z rozhovorů vyplývá, že mezigenerační výpomoc byla běžná i u starší generace vědkyň, přestože v jejich případě na prarodičích většinou neležela každodenní péče o děti, kterou tehdy zajišťovaly jesle. Zdá se tedy, že břemeno péče o děti se z nefungující veřejné sféry přesouvá do sféry soukromé, a to zejména na bedra prarodičů, konkrétně babiček.

Pokud chyběly babičky a žena se potřebovala vrátit do práce, přicházely na řadu také chůvy. Přestože nešlo o masivně využívaný způsob hlídání, ukázalo se, že jej starší generace vědkyň překvapivě využívala. Mladé vědkyně tuto formu péče většinou odmítají z důvodů finančních (o finanční náročnosti soukromého hlídání přitom hovořily i starší vědkyně) nebo „ideových“, protože danou formu péče považují spíše za krajní řešení: „Jsem ráda, že je to babička a ne nějaká cizí paní na hlídání. Tak daleko, že bychom si najali paní na hlídání, jsme se ještě nedostali.“

Potřebu rychlého návratu zdůvodňují vědkyně tím, že mají svou práci rády a baví je, často zmiňují i fakt, že jsou v práci nepostradatelné (učí, vedou doktorandy, jsou zapojeny do výzkumných projektů apod.). Mezi argumenty se objevily i finanční důvody, které reflektují skutečnost, že příjmy žen, zvláště pak v případě dvoukariérních párů ve vědě, představují nemalý přínos do rodinného rozpočtu. V neposlední řadě ženy zmiňují, že rychlejší návrat z rodičovské má pozitivní vliv nejen na ně samotné, ale i na dítě: „Myslím, že jsem vlastně nemusela vypadnout ze svého běžného života, jak se to děje, když jde žena na klasickou mateřskou. Mohla jsem si hodně práce dělat doma, když bylo potřeba, teď naopak беру dceru často s sebou do práce, takže je mezi lidmi. Díky tomu je společenská a já neupadám do stereotypu jako maminky, které mají jen to dítě a všechno se točí jen kolem něj.(...) Ani naše finanční situace není tím dítětem nijak narušená, protože normálně pracuju.“

Řada vědkyň, které preferují dřívější návrat z rodičovské, se domnívá, že přerušování práce na delší dobu má zásadní negativní dopad na jejich kariéru. Nejde přitom pouze o jakousi abstraktní představu, ale řada z nich ilustruje svůj postoj zkušenostmi ze svého okolí: „Znám vědkyně, které se vrátily do práce až po mnoha letech rodičovské, protože nebyla šance vrátit se dřív, a myslím si, že to je obrovská ztráta energie a lidského potenciálu.“

V rozhovorech bylo možné setkat se i s odsouzením žen (a rodičů), které se rozhodnou pro delší pauzu kvůli rodičovství, jak uvedl jeden mladý vědec, jenž zpochybňoval jejich pracovní nasazení: „.....myslím si, že špičkový vědec nezůstane tři roky doma na mateřské, protože jinak není špičkový vědec. Nemá, jak se říká,

‘drive’. Kdyby ho měl, nezůstal by tři roky doma.“

Vědkyně tedy stojí mezi dvěma mlýnskými kameny, mezi dvěma odlišnými systémy hodnot. Na jedné straně jsou institucionální podmínky a obecné ideologie mateřství, které jednoznačně preferují dlouhou rodičovskou dovolenou a přítomnost ženy v domácnosti po dobu tří a více let. Pokud se žena rozhodne vrátit brzy do práce, setkává se s podezíravostí vůči výkonu své mateřské role, jak dokládá mladá vědkyně: „Mně se třeba lidi ptali, proč chceme dítě, když nechci zůstat na rodičovské?! Ale my nechceme dítě kvůli tomu, abych mohla zůstat tři roky doma!“ Na druhé straně po nich jejich profese vyžaduje rychlý návrat zpět do práce. Pokud se rozhodnou pro delší pauzu, jejich profesní role je zpochybňována. Situace mladých vědkyň-matek je tedy nezáviděníhodná a dokládá to, na co poukazují U. Beck a E. Beck-Gernsheim (1995), když hovoří o vnitřním rozporu současných západních společností, v nichž požadavky pracovního trhu kolidují se závazky lidí v soukromé sféře.

Jen doufejme, že se Beckovi netrefili v důsledcích, které tomuto systému předpověděli, kterými jsou rozpad vnitřní integrace společnosti a neudržitelnost stabilních partnerských a rodinných vztahů. Životní příběhy 16 akademických párů v našem projektu tomu naštěstí (zatím) nenasvědčují...

Literatura:

Beck, U., E. Beck-Gernsheim, 1995. *The Normal Chaos of Love*. Cambridge: Polity Press.

Hašková, H., H. Maříková, Z. Uhde. 2009. „Leaves, Allowances, and Facilities: Childcare Past and Present“. In H. Hašková, Z. Uhde (eds.) *Women and Social Citizenship in Czech Society: Continuity and Change*. Praha: Sociologický ústav AV ČR.

Kuchařová, V. a kol. 2009. *Péče o děti předškolního a raného školního věku*. Praha: VÚPSV, v.v.i. (http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_299.pdf), staženo 18.7.2011.

Marta Vohlídalová

marta.vohlidalova@soc.cas.cz

Článek vzniknul za podpory projektu Národní kontaktní centrum – ženy a věda (č. OK08007), financovaného MŠMT ČR v rámci programu EUPRO.

»

Genderové aspekty produkce znalosti

Klíčová slova: gender, nerovnosti

Věda, jak ji známe dnes, vznikala spolu s ustavováním moderní společnosti v 18. a především 19. století. Dodnes je povoláním, které předpokládá jednu z nejdelších kvalifikačních fází vůbec a vyžaduje trpělivost a nadání od toho, kdo se jí chce profesně věnovat. Věda je stále vnímána jako oblast, kde vznikají znalosti nezátížené ideologicky a kde stále platí duch objektivitativy a nezaujatosti. Tento předpoklad, jenž se významně podílel na udržení jejího monopolního a autoritativního postavení, není ovšem vždy dodržován a ukážeme si, že existují myšlenkové proudy, které možnost takové neideologické a objektivní vědy vůbec popírají. Věda, vědci i vědkyně jsou součástí společnosti a nejsou imunní vůči různým předsudkům a zaujatosti. Cílem následujícího textu je ukázat, jakým způsobem se do procesu produkce znalosti promítají genderové předsudky, jaké dopady může takové vědění mít a jak by mohl genderově senzitivní výzkum vypadat.

Příklady, kdy věda – ať již na zakázku nebo sama od sebe – produkovala znalosti, které odrážely, zesilovaly nebo utvářely dobové názory a společenské uspořádání, jež jsou dnes dávno překonané, je celá řada. Na vylučování žen z veřejného života a jejich přístupu ke vzdělání se věda v 19. století podílela zcela seriózními teoriemi, které tvrdily, že těhotná žena při intelektuální činnosti spotřebuje podstatně vyšší množství kyslíku, což ohrožuje zdraví jejího plodu, na jehož potřeby se nedostává (Amâncio 2005). Jiné teorie tvrdily, že menší velikost mozku žen ve srovnání s mozkem mužů je příčinou jejich nižší intelektuální výkonnosti. Podobně další odvětví přírodních věd, eugenika, bylo ve své době zneužito jako nástroj k vylučování nežádoucích osob, a mělo svůj podíl na tragédii holocaustu.

Nejde však jen o konkrétní teorie nebo vědní oblasti. Samotné základní předpoklady vědy jako je objektivita, racionalita a hodnotová nezátíženost, jsou dnes podrobovány kritice (Nagl Docekal 2007, Haraway 1988, Harding 1992) tvrzením, že „neexistuje žádná objektivní nebo neutrální pozice, z níž je možné něco tvrdit“ (Červinková, Linková 2005: 16), neboť vědění vzniká v sociálních a kulturních kontextech, které produkují mnoho různých perspektiv. Historicky zvýhodněnou perspektivou nejen v oblasti vědy přitom byla perspektiva bílého heterosexuálního muže z vyšší třídy pocházejícího z euroatlantského kulturního prostředí, která získala a stále má postavení normy reprezentující člověčenství. Tato perspektiva utvářela vědu, její metody a interpretační postupy a zachovává si velmi silnou pozici i dnes. To však má své důsledky.

Jak se to projevuje ve vědě a znalostech, které z ní vycházejí? Například ve volbě výzkumných témat. Řada oblastí a výzkumných otázek není

považována za legitimní anebo hodna finanční podpory nebo jinak zajímavá pro osoby, které výzkum provádějí. Vlastní perspektiva jedince i předchozí zkušenosti daného odvětví ovlivňují také to, jaké otázky jsou kladeny, jak jsou sestavovány výzkumné hypotézy a jaké metody se při jejich zodpovídání aplikují. To vše významně ovlivňuje výsledky výzkumu i jejich interpretaci.

Medicína například často nesleduje rozdíly ve zdravotních rizicích, vzniku a průběhu různých onemocnění nebo účincích léčebných metod z perspektivy biologického pohlaví a odlišností hormonálních systémů žen a mužů. Pozornost se také málokdy věnuje analýze rizik, které vyplývají ze společenských očekávání, životního stylu a rolí žen a mužů ve společnosti. Ještě méně zájmu vzbuzují kombinace těchto biologických a společenských faktorů. Většina studií v oblasti lékařských věd nemá ve vzorcích zkoumané populace dostatečně zastoupeny ženy nebo samičí jedince. Z výzkumů založených čistě na testování mužských a samčích populací se pak zobecňuje na celou společnost (Greenspan 2007, Cantero, Rosell 2010). Rozdíly mezi ženami a muži jsou ale často značné: například vliv alkoholu a drog na zdraví žen je podstatně horší než u mužů a infarkt, přestože se u žen vyskytuje méně často, ve zvýšené míře ústí v trvalé následky nebo smrt častěji u žen než u mužů. Mnoho témat zůstává opomíjeno: hormonální antikoncepce byla až donedávna dostupná jen ženám, dnes ji podle některých zdrojů bere až 100 milionů žen na celém světě. Výzkum rizik a dopadů dlouhodobého užívání dosud není nijak rozsáhlý. Dopady na říční faunu jsou však již dlouho známé: samčí jedinci se vlivem hormonů mění na samičí. Podobně se historicky věda věnovala více výzkumu mužských typů rakoviny a do této oblasti výzkumu bylo alokováno významnější množství finančních prostředků. Mnoho závažných rizik, dopadů a léčebných metod, které dnes medicína používá, nemusí být nebo není pro ženy vhodná.

Medicína není jedinou disciplínou, kde není zohledněna zkušenost žen nebo nejsou vzaty v potaz jejich životní okolnosti, potřeby a preference. Oblast veřejné dopravy a infrastruktury je často analyzována, navržena a řízena tak, aby vyhovovala mužskému typu mobility, pro něž je charakteristické spíše dojíždění na dálku. Veřejná doprava často není uzpůsobena dojíždění na kratší vzdálenosti, které vyplývají z povinností žen v jejich každodenním životě (např. nákupy, doprovod dětí do škol(k)y, péče o starší a nemocné) a mužské preference se odrážejí například i v umístění zastávek veřejné dopravy. Veřejnou dopravu přitom využívají převážně ženy (Hamilton 2000). Také v oblasti technologií je teprve čerstvou novinkou vývoj bezpečnostních pásů pro těhotné ženy a crash testy s figurínami s odpovídající ženskou fyziologií (OSN 2010).

Další rovinnou, která odráží genderové stereotypy, je samotná interpretace výsledků výzkumu. V řadě disciplín jsou nové znalosti vysvětlovány optikou dnešního genderového nastavení lidské společnosti. Samičí buňky,

orgány či rostliny jsou označovány za pasivní, naopak samčí za aktivní, čímž dochází ke značnému zjednodušení a chybným závěrům nejen v oblasti chování rostlin, ale i v jejich identifikaci, charakteristikách, užití nebo názvech (Howard 2005). Některé výzkumy sociální věd, které se zaměřují na výkonnost dětí v jednotlivých studijních oborech a dovednostech, mají tendenci rozdíly ve výsledcích u dívek a hochů interpretovat jako důkaz většího nadání pro ten který předmět. Jiné výzkumy ale ukazují, že jde spíše o důsledek kulturních a společenských daností než o kvality vrozené jednomu nebo druhému pohlaví (Nosek et al 2009).

Není vědecká oblast, kde by genderová dimenze nehrála svoji roli. Přitom dopady na zdraví a kvalitu života společnosti, jež mají svůj původ ve znalostech produkovaných genderově slepou vědou, která vychází vstříc jen nebo převážně potřebám některých skupin populace a jiné opomíjí, jsou významné. Zahrnutí genderové perspektivy do obsahu vědeckého bádání znamená uznání legitimacy potřeb a perspektiv žen, spravedlnost v distribuci zdrojů z veřejných prostředků a obecně demokratičtější přístup. Chybný výzkum může vést navíc k ohrožení na životech i dodatečným finančním ztrátám.

Cílem výzkumu, který zahrnuje genderovou dimenzi, je brát ženskou i mužskou zkušenost jako stejně významné a zohledňovat je v přípravě i průběhu výzkumné činnosti. Znamená to upustit od zacházení s mužskou zkušeností jako normou a od opomíjení ženských perspektiv. Věda by se ale také měla zaměřit specificky na mezery ve znalostech, které byly dosud vytvořeny genderově slepým výzkumem. Iniciativy a vědní politiky, které kladou důraz na tento aspekt vzniku znalosti začínají být v rozvinutém světě běžné a představují budoucí konkurenční výhodu, neboť vedou ke zkvalitnění výzkumu samotného i k novým příležitostem při rozšiřování výzkumných témat (EC 2009).

Literatura:

Amâncio, L. 2005. „Reflections on Science as a Gendered Endeavour: Changes and Continuities“. *Social Science Information* 44 (1): 65-83.

Červinková A., M. Linková. 2005. „Vyjednávání hranic, utváření nových prostorů.“ Pp. 9-22 in Linková, M., A. Červinková (eds.). *Myšlení hranic: genderové pohledy na racionalitu, objektivitu a vědoucí subjekt*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.

EC. 2009. *Toolkit. Gender in EU-funded Research*. Brussels: EC.

Greenspan, J., et al. 2007. Studying sex and gender differences in pain and analgesia: A consensus report. *Pain*, 132: 26-45.

Hamilton, K., L. Jenkins. 2000. A Gender Audit for Public Transport: A New Policy Tool in the Tackling of Social Exclusion. *Urban Studies* 37: 1793-1800.

Haraway, D. 1988. „Situated Knowledges: The Science Question in Feminism and the Privilege of Partial Perspective.“ *Feminist studies*, 14:3: 575-599.

Harding, S. 1992. „After the Neutrality Ideal: Science, Politics, and ‘Strong Objectivity’“. *Social research: An International Quarterly of the Social Sciences*, 59 (3): 567-587.

Howard, P. „Gender Bias in Ethnobotany: Propositions and Evidence of a Distorted Science and Promises of a Brighter Future.“ Distinguished Economic Botanist Lecture, Kew Royal Botanical Gardens. November 2006.

Nagl-Docekal, H. 2007. „Rozum – pojem s mužskou konotací.“ Pp. 177-244 in Nagl-Docekal, H. *Feministická filosofie. Výsledky, problémy, perspektivy*. Praha: SLON.

Nosek, B.A. et al. 2009. National differences in gender-science stereotypes predict national sex differences in science and math achievement. *Proceedings of the National Academy of Sciences*. 106 (26), 10593-10597.

OSN 2010. *Gender, Science and Technology. Report of the Expert Group Meeting*. Paris: OSN.

Ruiz Cantero, T., E. Chilet Rosell. „Gender Bias in Research and Medical Care.“ Conference Beyond the Leaky Pipeline. Challenges for Research on Gender and Science, Brussels, Octobre 19-20, 2010.

Hana Tenglerová

hana.tenglerova@soc.cas.cz

Článek vzniknul za podpory projektu Národní kontaktní centrum – ženy a věda (č. OK08007), financovaného MŠMT ČR v rámci programu EUPRO.

»

Kvalita nestačí: institucionální překážky genderové rovnosti ve vědě

Klíčová slova: gender, nerovnosti, participace

Článek Hany Tenglerové se zabýval otázkou genderové neutrality vědecké znalosti. Tento článek se zaměří na otázku genderové neutrality vědy jako pracovního prostředí. Podobně jako ve vztahu k vědecké znalosti funguje i ve vztahu k pravidlům vědeckého prostředí představa o jejich objektivnosti. Všem je měřeno stejným metrem podle kvality práce a nejsou-li ženy přítomné v nejvyšších patrech vědy, je to tím, že nejsou ochotny nebo schopny pracovat stejně tvrdě jako muži. Je tomu ale opravdu tak?

Zahraniční i české studie se shodují spíše na tom, že přímá diskriminace je sice minulostí, nepřímá je ale stále velice silná vzhledem k maskulinní orientaci vědy.

Moderní věda je historicky výtvorem mužů, a odráží tudíž organizaci jejich životů. To se projevuje v představě ideálního vědeckého pracovníka a lineární, nepřerušené vědecké dráhy. Pro vědkyni takto nastavený rámec znamená značně ztíženou pozici. Ačkoli se životy žen za posledních 150 let významně změnily (ženy dosáhly rovného postavení s muži před zákonem, mohou studovat a vykonávat výdělečnou činnost), péče o děti leží stále ve většině domácností především na nich. Svůj čas a energii proto musí dělit mezi práci a rodinu více než jejich mužští kolegové, kteří tak nad nimi získávají náskok, který mohou ženy jen těžko dohnat.

Obtíže s kombinací práce a rodiny podtrhuje rostoucí tlak na akademickou mobilitu, která je vyžadována zejména na počátku vědecké dráhy, jež se překrývá s obdobím, ve kterém si lidé pořizují děti. Současné vědní politiky nepočítají s osobním životem vědců, s možností, že být mobilní z různých důvodů nechtějí nebo nemohou. Jakoby schematicky předpokládají, že jakékoli sociální vztahy (mezi partnery či rodiči a dětmi) lze jednoduše na více či méně dlouhou dobu přerušit a následně bez problémů navázat. (Spolu s tím ale funguje silně vynucovaná představa správné matky, která by v českém prostředí měla s dítětem doma trávit první tři roky života.) Vědní politiky také pracují s představou vědce minulých století, hlavy tradiční rodiny, za níž se automaticky přesouvá celá rodina, protože manželka je v domácnosti nebo vykonává méně výnosné a méně prestižní zaměstnání bez kariérních ambicí. Obě tyto představy jsou v rozporu s reálnými životy vědců a vědkyň. Na vědkyně však mívají negativnější dopad, protože jsou to ony, kdo nesou větší část břemene péče o děti a jejich kariéře stále bývá přičítána menší priorita než kariéře muže, což je také důvod, proč jsou jejich partneri méně ochotni následovat je do zahraničí (RSC 2002).

Na tuto představu nepřerušené a lineární dráhy se také váží některé granty, stipendia, stáže či ocenění pro začínající vědce, které bývají omezené věkem 35 let. Ve chvíli, kdy pravidla neumožní přičítat k tomuto limitu čas strávený na mateřské a rodičovské dovolené, jsou mnohé ženy automaticky diskvalifikovány. Tento problém je palčivý zejména v případě grantů, které jsou významnou položkou v profesním životopise vědců, předpokladem dalšího kariérního postupu a získání dalších grantů a pracovních pozic (Linková a Tenglerová 2008).

S celkovým důrazem na rychlost v dosahování jednotlivých stupňů akademické kariéry a produkci výzkumných výsledků souvisí i další překážka – kultura dlouhé pracovní doby (presenteeism). Systém hodnocení vědecké práce vytváří silně konkurenční prostředí, a je proto vyžadováno maximální nasazení. Flexibilita vědecké práce, jež by se mohla na první pohled

zdát pro rodiče výhodná, bývá často flexibilitou negativní – nutností pracovat kdykoli a kdekoli. Pro ženy znamená tato kultura, spolu s nedostatkem veřejných zařízení péče o předškolní děti a nízkými platy začínajících vědkyň, které neumožňují zaplatit soukromé hlídání (viz článek Marty Vohlídalové), velké znesnadnění kombinace práce a péče o děti.

Další překážku představují sociální vazby. Přístup ke zdrojům a pozicím závisí do značné míry na kontaktech s tzv. strážci bran (gate-keepers; např. členové grantových komisí, redakcí nebo i nadřízených) a zapojení do sociálních sítí (Husu 2004). Ženy však mají ztíženou možnost si tyto sociální vazby vytvářet a být do nich vpuštěny. Gate-keepers, a na rozhodovacích pozicích jsou stále převážně muži, mají jednak tendenci upřednostňovat sobě podobné vědce, tedy opět muže (Brouns 2004), a jednak ženy mívají z důvodu péče o rodinu méně času. Udržovat pracovní sociální vazby (jít na pivo nebo si zasportovat) je pro ně také často obtížnější. Důležité informace se k nim proto dostávají později nebo nedostávají vůbec (RSC 2002).

Maskulinní orientace vědy se promítá i do systému hodnocení vědecké práce, nebo jak se v posledních letech říká, excellence. Studie ukazují, že práce žen a mužů je hodnocena rozdílně. Na ženy jsou uplatňována jiná měřítka než na muže (často musejí vykázat dvakrát vyšší produktivitu, aby dosáhly stejného hodnocení jako muži) (Benschop a Brouns 2003, Wennerås a Wold 1997). Výzkumy například ukazují, že v doporučovacích dopisech jsou u žen podtrhovány kvality, které nepotvrzují jejich vědeckou excelenci, ale spíše sociální dovednosti či píli. Jiné výzkumy pak dokládají, že pokud ženy mají v institucích kariérní aspirace a jsou úspěšné, odráží se to na jejich negativním osobním hodnocení a dalším profesním rozvoji (Heilman et al. 2004).

K menší úspěšnosti žen vzhledem k excelenci přispívá i fakt, že v mnohem větší míře než muži mají na pracovišti na starost i nevýzkumné úkoly, zejména administrativu projektů a péči o každodenní chod pracoviště. Výzkumy ukazují, že muži jsou lépe schopní se z těchto úkolů vyvázat. Díky této „dělbě práce“ se ženy často ocitají na pozicích s nejasnou možností kariérního postupu (na rozdíl od výzkumných pozic s jasnou hierarchií) (RSC 2002). Vykonávání nevýzkumných činností ženami přitom není náhodné. Naopak významně souvisí s působením genderových stereotypů, které ženám připisují pečovatelské činnosti – v rodině péči o děti a domácnost, ve vědě péči o pracoviště a studenty. V obou případech se jedná o práce nezbytné pro existenci dané instituce (rodiny, pracoviště), ale zároveň neodměňované (práce v domácnosti je neplacená, systém hodnocení vědy nevýzkumnou činnost nezohledňuje).

S genderovými stereotypy souvisí i další bariéra v rozvíjení vědecké dráhy žen – nízká identifikace s oficiálním systémem hodnocení a fungování vědy způsobená preferencí odlišných

hodnot (Sturges 1999). Zatímco oficiální systém je postaven na maskulinních hodnotách, jako je individualismus, soutěživost, agresivita a prvenství, ženy (jak ukazují některé výzkumy, např. RSC 2002) dávají přednost spíše spolupráci, sdílení a kolegiálnosti. Spíše než na jednotlivé výkony kladou důraz na samotný proces výzkumu a rozvíjení znalosti. Ženy tak nejsou ze systému vědy přímo vyloučeny, ale femininní hodnoty ano.

Na závěr je třeba zmínit, že rysy současného systému vědy mají negativní dopady i na muže. Jednak i někteří muži chtějí mít možnost skloubit vědeckou práci s kvalitním osobním životem a neidentifikují se s oficiálním systémem, ale především tento systém stále méně odpovídá realitě pracovních podmínek ve vědě. Dochází totiž k význačným změnám ve financování výzkumu a spolu s tím mizí pracovní pozice na dobu neurčitou, a je tedy čím dál tím těžší dostat ideálu vědeckého pracovníka s lineární kariérou. Obecně pak tyto změny dopadají více a negativněji na ženy.

Literatura:

Benshop, Yvonne, Margo Brouns. 2003. „Crumbling Ivory Towers: Academic Organising and Its Gender Effects.“ *Gender, Work and Organization* 10 (2): 194–212.

Brouns, Margo. 2004. „Gender and the assessment of scientific quality.“ Pp. 147–154 in EC. *Gender and Excellence in the Making*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.

Garforth, Lisa and Kerr, Anne. 2009. *Constructing Careers, Creating Communities: findings of the UK KNOWING research on knowledge, institutions and gender*. University of Leeds.

Heilman, Madeline, Wallen, Aaron, Fuchs, Daniella, Temkins Melinda (2004) Penalties for Success: Reactions to Women Who Succeed at Male Gender-Typed Tasks. *Journal of Applied Psychology* 89 (3): 416–427.

Husu, Liisa. 2004. „Gate-keeping, gender equality and scientific excellence.“ Pp. 69–76 in EC. *Gender and Excellence in the Making*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.

Linková, M, H. Tenglerová. 2008. „Genderová rovnost v oblasti vědy.“ Pp. 88–89 in P. Pavlík et al. *Stínová zpráva v oblasti rovného zacházení a rovných příležitostí žen a mužů*. Praha: Nadace Open Society Fund Praha. Projekt Prolomit vlny.

RSC. 2002. *Recruitment and retention of women in academic chemistry*. [online] [cit. 31. 7. 2011]. Dostupné z <http://www.rsc.org/images/Recruitment%20and%20Retention%20of%20Women%20in%20Academic%20Chemistry_tcm18-12807.pdf>.

Sturges, Jane. 1999. What it means to succeed: Personal conceptions of career success held by male and female managers at different ages. *British Journal of Management* 10: 239–252.

Wennerås Christina and Wold, Agnes (1997) Nepotism and Sexism in Peer Review. *Nature* 387: 341–343.

Kateřina Cidlinská

katerina.cidlinska@soc.cas.cz

»

Strašidlo feminismu není žádnou novinkou, aneb aktivismus vysokoškolaček na počátku 20. století

Klíčová slova: gender, nerovnosti, práce, historie

Problematika postavení žen ve vědě a potažmo v profesích se pochopitelně neřeší až od 70. let 20. století, kdy se jako důležité téma objevila v souvislosti s 2. vlnou feminismu a akademických feminismem na amerických a evropských univerzitách. Už v roce 1919 byla ustavena Mezinárodní federace univerzitně vzdělaných žen (International Federation of University Women, IFUW), která existuje dodnes a má pobočky po celém světě. Česko se členskou organizací IFUW stalo v roce 1922, ale už předtím zde existovala asociace žen s univerzitním vzděláním, která fungovala v letech 1908–1918. Jejím cílem bylo hájit zájmy žen s univerzitním vzděláním. Protože se nová republika hlásila k politice rovných práv, vznikl dojem, že další existence asociace není potřebná a asociace se rozpustila. To byl ale předčasný krok. Jak se totiž velice rychle ukázalo, ne vše, co se třpytí, je zlato. Vysokoškolačky a ženy vstupující do profesí se musely v nové republice potýkat se značnými problémy a nerovnostmi, a tak v roce 1922 došlo ke znovuoživení asociace, tentokrát pod názvem Sdružení pro zájmy absolventek a posluchaček vysokoškolských. Přetrvávající nerovnosti a diskriminace ale nemohly být oficiálním důvodem pro znovuoživení Sdružení, protože „existoval strach, že ustavení čistě ženské organizace by mohlo být vnímáno jako příliš feministické“ (UFUW Bulletin No. 5: 27–29). Důraz byl proto kladen zejména na mezinárodní spolupráci.

S jakými problémy se tedy vysokoškolačky potýkaly? V první polovině 20. let 20. století se například objevil návrh zákona, podle něž měly být vdané ženy vyloučeny z mnoha pozic, do nichž již získaly přístup. Zákon nakonec kvůli odporu žen neprošel a byla dokonce navržena nová legislativa, dle níž měly být ženy připuštěny na ministerstva, s výjimkou diplomatického sboru. Na počátku třicátých let pak Sdružení úspěšně bojovalo proti snahám vyloučit ženy, zejména vdané ženy, ze státní správy. Přes tyto snahy byly manželským párům

pracujícím ve státní správě sníženy platy, a to s argumentem, že pokud se manželé dohodnou na tom, že bude pracovat i žena, nenese manžel sám povinnost finančně rodinu zabezpečit, a tudíž mohou oba pobírat nižší plat, který dohromady dá plat jeden. Sdružení se také snažilo o prosazení toho, aby ženy mohly vykonávat povolání notáře a pracovat v advokacii.

V průběhu let se činnost Sdružení zásadním způsobem rozrostla. Kromě české a slovenské pobočky mělo též pobočku moravskou, ruskou a německou a na jeho aktivitách se podílelo mnoho významných žen první republiky. Sdružení zkoumalo vliv vzdělání na uplatnění žen v Československu a slovenská pobočka vypracovala zprávu *Ženy ve vědeckých povoláních*. Bulletin IFUW z roku 1926 při této příležitosti uvádí, že v rámci tohoto šetření byly dotazníky rozeslány členkám Sdružení, univerzitním profesorům a dalším autoritám (včetně několika „známých anti-feministů“, IFUW Bulletin No. 8: 133).

V červenci 1930 se v Praze konalo setkání členek IFUW, během něhož se konala recepce ve Společenském klubu, kde prof. Milada Holá přednesla příspěvek o historii ČSR a předsedkyně jednotlivých sekcí (německé, ruské, advokátní, slovenské a moravské) představily své aktivity. Dne 22. 7. se konala oficiální večeře v Obecním domě a dne 23. 7. uspořádal prezident Masaryk zahradní slavnost na Pražském hradě, na které předal vedení IFUW dar v hodnotě 1 000 liber. Dne 21. 7. IFUW uspořádal veřejné zasedání, na němž promluvil zástupce Ministerstva školství Dr. Špiček a pražský primátor Dr. Karel Baxa. Ten hovořil o kněžně Libuši, která byla moudrá a vzdělaná, a o jejích sestřích Kazi a Tetě, které se věnovaly nemocným a rodině. V této souvislosti primátor Baxa uvedl, že se ženy vždy víceméně dělily do těchto tří skupin a že je potřeba podporovat zejména ty ženy, které aspirují k intelektuálním výšinám, a jako příklad uvedl Elišku Krásnohorskou (IFUW Bulletin No. 12: 23-33).

České Sdružení bylo aktivním členem IFUW do roku 1938. Dne 11. prosince 1938 dorazil do kanceláře IFUW dopis z Prahy s poděkováním za podporu a sympatie „v našich nejčernějších dnech“. Během nacistické okupace Sdružení pokračovalo ve svých aktivitách na národní úrovni a na konci čtyřicátých let se znovu ucházelo o členství v IFUW. České zástupkyně se pak ještě zúčastnily 9. konference IFUW v roce 1947 v Torontu, anály IFUW pak ale na dlouhou dobu o Čechách žádné zmínky neobsahují. Československá pobočka se k IFUW znovu připojila až v roce 1992 jako asociovaný člen, v roce 1997 bylo ale členství zrušeno z důvodu neplacení členských příspěvků.

Výčet aktivit českého Sdružení prokazuje velkou angažovanost vysokoškolaček a akademických žen v období před druhou světovou válkou, vysokou míru spolupráce s dalšími ženskými spolky i na obtíže, se kterými se potýkaly. Některé z nich nám silně připomínají problémy a předsudky, se kterými se české ženy musejí potýkat i dnes. Jedním ze základních problémů se jeví snaha vyjednávat pozici ženskému aktivismu, strach z nálepkování Sdružení jako feministického spolku a reflexe negativ asociovaných s ženským organizováním a prosazováním zájmů. Na rozdíl od diskusí o feminismu v Čechách po roce 1990 nebyl ale feminismus ve 20. letech 20. století vnímán a prezentován jako západní, případně americký import. Útoky byly vedeny proti čistě ženskému spolčování a Sdružení muselo nacházet strategie, jak čelit této negativní nálepce.

Dalším aspektem, který je z hlediska současného vývoje situace v prosazování politik rovných příležitostí zajímavý a zásadní, je diskursivní rámování, které je pro prosazování rovných příležitostí používáno. Na počátku 20. století to byla rétorika využití ženských talentů a jejich služba národu, která je značně podobná stávající rétorice plného využití ženských talentů pro konkurenceschopnost a ekonomický rozvoj evropských společností, tzv. business case neboli obchodní argument. Jediný rozdíl spočívá ve vizi, kam by měly být ženské talenty napřeny nejvíce – zatímco v průběhu 20. let 20. století se hovořilo zejména o službě novému národu, dnes se hovoří o příspěvku k ekonomickému rozvoji společnosti. V obou případech je vidět potřeba hledat diskursivní strategie, které budou poplatné dominantním diskursivním rámcům. Tehdy, stejně jako dnes tak nejde o naplnění rovnosti žen a mužů, ale o to, jak by ženy mohly přispět ke společenskému rozvoji v jiných rolích, než těch, jež jim jsou tradičně přisuzovány, které ale nepoživají finanční odměny, respektu ani veřejného uznání.

Odkazy:

International Federation of University Women Bulletin No. 5.

International Federation of University Women Bulletin No. 8.

International Federation of University Women Bulletin No. 12.

Marcela Linková

marcela.linkova@soc.cas.cz

« Vydává Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., dne 1.9.2011 » « Šéfredaktorka: Renata Mikešová »
« Redakční rada: Daniel Čermák, Radka Dudová, Jana Chaloupková, Yana Leontiyeva, Pat Lyons, Petra Guasti, Natalie Simonová, Eva Mitchell, Petr Sunega, Iva Štohanzlová » « Technická redaktorka: Jana Slezáková »
« Adresa: SOCIOweb, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., Jiřská 1, 110 00 Praha 1, tel./fax: +420 222 221 662, e-mail: socioweb@soc.cas.cz » « ISSN 1214-1720 »

« © Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., Praha »